

Text: Milena Blažková, autorka projektu Poznej světové dědictví UNESCO | Foto: autorka a Switzerland Tourism

JURA,

Mekka švýcarského hodinářství

HODINKY A HODINÁŘSTVÍ PATŘÍ K ZEMI HELVETSKÉHO KŘÍŽE STEJNĚ NEODMYSLITELNĚ JAKO ČOKOLÁDA, MATTERHORN NEBO DOKONALÝ DOPRAVNÍ SYSTÉM. PRÁVEM SI ZASLOUŽÍ BÝT SOUČÁSTÍ SVĚTOVÉHO KULTURNÍHO DĚDICTVÍ UNESCO. PŘESTO VYDAT SE PO STOPÁCH HISTORIE VÝROBY HODINEK OD JEJÍCH SKROMNÝCH PRVOPOČÁTKŮ V 17. STOLETÍ PŘES PRODUKCI V MANUFAKTURÁCH AŽ PO SVĚTOVÉ ÚSPĚCHY ZNAMENÁ NAHLÉDNOUT V POHOŘÍ JURA DO TROCHU JINÉHO ŠVÝCARSKA.

Region Jury a Tří jezer zahrnující deset procent Švýcarska v jeho severozápadní části patří za turisticky nepřilíš objevený kraj. Kromě několika větších měst poblíž Neuchâtelského jezera jej návštěvníci zatím neatakují tolik jako jiné části této alpské země. Díky stovkám kilometrů upravených stezek si lze dosyta užít panenské přírody, lesů a pastvin s roztroušenými farmami; návštěvníci mohou objevovat krásy krajiny při pěších túrách nebo jako cyklisté, nocovat na seně pod širým nebem, posedět si u táboráku, houbařit, poznávat běžný pracovní den na některé z farem. Místní mluví francouzsky a německy,

ctí dávné tradice, vyrábějí vynikající sýry, kvalitní vína a kdysi tolik zatracovaný absint, turistům pronajímají své koně, dokonce ty zhyčkanější vozí v kočárech krajinou a za jízdy jim servírují sýrové fondue. Především se však pyšní hodinářským uměním, které zdědili od svých předků.

KOLÉBKA HODINÁŘSTVÍ

Když Kalvín v 16. století zakázal nošení šperků, stěží mohl tušit, že tak přispěje k rozvoji hodinářského řemesla. Zlatníci se postupně soustředili na výrobu hodinek a dovedli toto řemeslo k dokonalosti.

Vše kolem hodinek se odehrávalo hlavně v zapadlých koutech pohoří Jura.

V prvopočátcích zdejšího hodinářství se hrály roli místní geologické poměry a drsné klima. Jura jako klasické vrásové pohoří tvoří paralelní hřbety, které mezi sebou svírají podélná údolí, v nichž se drží studený

vzduch. Teplota v zimě klesá hluboko pod nulu a ani teplý mediteránní vzduch od Ženevského jezera nemá šanci sem proniknout přes nejvyšší horu Jury Mont Tendre (1679 m n. m.).

Například v hodinářském údolí Vallée de Joux, kterému se přezdívá „údolí vlků a medvědů“, bývá běžně o 20 stupňů nižší teplota než na břehu blízkého jezera Joux. Sněhové závěje navíc často odřízly místní komunity od světa na celé měsíce. Hospodáři si zimu krátili výrobou součástek do hodinek a je až s podivem, jaký talent a trpělivost pro tuto jemnou práci projevíli. Hodinářskému řemeslu se naučili od potomků francouzských hugenotů, kteří v 17. století po vydání Nantského ediktu (1685) nacházeli v nehostinných údolích útočiště před náboženským pronásledováním.

Místní záhy pochopili, že precizně zhotovené strojky, které na jaře výhodně prodávali v Ženevě, jim zajistí živobytí na celý rok. Postupem času se ve výrobě hodinek zdokonalili natolik, že doslova povýšili řemeslnou výrobu strojků času na umění.

KDYŽ KALVÍN V 16. STOLETÍ ZAKÁZAL NOŠENÍ ŠPERKŮ, STĚŽÍ MOHL TUŠIT, ŽE TAK PŘÍSPĚJE K ROZVOJI HODINÁŘSKÉHO ŘEMESLA. ŽLATNÍCI SE POSTUPNĚ SOUSTŘEDILI NA VÝROBU HODINEK A DOVEDLI TOTO ŘEMESLO K DOKONALOSTI.

HODINÁŘSKÁ CESTA

Místní turistická informační centra před časem představila návštěvníkům prostřednictvím „hodinářské cesty“ (die Uhrmacherstrasse) mozaiku výroby hodin v Juře. Její trasa s celkem asi třiceti zastávkami mezi Ženevou a Basilejí nám orientačně poslouží jako vodítko při sestavování této historické hodinářské mozaiky.

Startujeme ze Ženevy, která má s Prahou pravidelné letecké spojení a kde jsou muzea hodiněk, vyhlášené hodinářské firmy jako Patek Philippe, Vacheron Constantin a mnoho dalších, jsou tu celé obchody a obchodní třídy věnované hodinkám. Od Ženevského jezera směřujeme dál na Nyon s možnými zastávkami v Le Brassus s rodinnou firmou Audemars Piguet a s jedním z největších soukromých hodinářských muzeí, v Le Sentier nedaleko jezera Lac de Joux a ve Vallorbe.

Tehdy si firma Jaeger-LeCoultre vypomohla výrobou fotoaparátů a nástrojů pro dentisty a vyčkala do konce osmdesátých let, až se obliba mechanických hodiněk opět vrátí.

TRADIČNÍ JURSKÝ VENKOV

Zdejší kraj však nejsou jen hodinky a hodinářství. Hned v nedalekém městečku Vallorbe připomíná zajímavé muzeum místní hornické tradice Jury, v němž se kdysi těžily a zpracovávaly železné rudy. K tradicím patří částečně i vinařství. Čím více se blížíme k tolik vyhledávanému Neuchâtelskému jezeru, tím více si tuto skutečnost uvědomujeme. Utvrzuje nás v tom i projížďka vyletním parníkem po jezeře s krátkou zastávkou u jednoho z místních vinařů. Na slunných svazích nad jezerem jsou dobré podmínky pro pěstování vinné révy, místní vinaři z ní dokáží vyrábět lahodná vína a na turisty jsou připraveni. Švýcarská vína stěží ochutnáte nebo koupíte jinde v Evropě, oni svá vína nevyvázejí, jsou pyšní, že je stačí zkonsumovat doma sami.

Proslulou firmu Jaeger-LeCoultre v Le Sentier založili roku 1830 dva bratři LeCoultreovi. Začínali velmi skromně, zprvu vyráběli ústrojí pro hodinky doma na kuchyňském stole, ovšem precizní a trpělivá práce jim záhy vynesla dobré jméno, takže si mohli přibrat pomocníky. V roce 1860 už jejich firma zaměstnávala přes stovku lidí a dodnes patří komplikované mechanismy Jaeger-LeCoultre k nejžádanějším na celém světě. Místní muzeum dokládá nejen úspěchy firmy, ale i úsilí celého švýcarského hodinářství o zachování výroby v době, kdy levnější quartzové hodinky z Hongkongu, s nimiž nákladná výroba mechanických strojků nemohla konkurovat, zaplavovaly světové trhy.

Předváděcí místnost v informačním centru, La Chaux-de-Fonds

V mezinárodním muzeu hodiněk je mnoho zajímavých exponátů

Ateliér v muzeu v Le Chaux-de-Fonds, kde si děti i dospělí mohou vyzkoušet výrobu hodinek

Růžičky sýra Tête de Moine, který začali vyrábět mniši z kláštera Bellelay před osmi sty lety

Od Neuchâtelského jezera už to není daleko k francouzským hranicím, v jejichž blízkosti se nabízejí další možnosti zastávek na hodinářské cestě: muzea v Ste-Croix, L'Auberson, Fleurier, Môtiers nebo Travers. Oblast je protkaná cyklostezkami, řada z nich začíná a končí v nádherném lázeňském městečku Neuchâtel, hodinářská historie se dá i velmi příjemně poznávat na bicyklech.

Máme namířeno dál za hodinkami Longines do St. Imier, zhruba na polovině cesty. Firma zde sídlí od roku 1832, používá výhradně mechanické strojky, ctí tradice, eleganci a je oficiálním poskytovatelem časomíry na celosvětových sportovištích. Zároveň má i úzké vazby k jezdeckým sportům. Už při vjezdu do městečka nelze přehlédnout nápadnou značku okřídlených přesýpacích hodin, která Longines ohlašuje.

V St. Imier si dopřáváme ještě jednu příjemnou návštěvu navíc – k Juře s rozsáhlými pastvinami patří tradiční výroba kvalitních sýrů. Ostatně do malé rodinné továrničky vyrábějící vyhlášené sýry Tête de Moine (více o tomto sýru se dočtete na stránkách 48–49) to máme od firmy Longines jen pár kroků. Lahodný sýr, o kterém je řeč, začali vyrábět mniši z nedalekého kláštera Bellelay před osmi sty lety. Už tehdy mu vynikající kvalita zaručovala výsadní postavení a mniši jej dokonce používali jako platidlo. Dobře střežili tajemství jeho mimořádné kvality, které se skrývalo ve šťavnatých jurských pastvinách s dostatkem živin pro tvorbu kvalitního mléka.

Sýr servírovaný v jemných plátcích stočených do růžiček pomocí jednoduchého otočného kráječe zvaného pirula chutná výtečně, ze St. Imier jej vyvážejí do šedesáti zemí světa.

ZASTÁVKA V BIELU

Ze St. Imier nás hodinářská cesta vede na Moutier, s připomínkou výroby švýcarských obráběcích strojů, a dál na Delémont,

který kdysi patřil k basilejskému biskupství. Zajímavou sbírku hodinek opatrují od roku 1880 také v Porrentruy, v jedné z nejstarších barokních nemocnic ve Švýcarsku. Cestou odbočujeme na Biel, čeká nás prohlídka města se zkušenou průvodkyní, paní Inge Margot. Ukazuje nám budovu, kde sídlí firma Rolex, ateliéry vysoko pod střechami domů, kde vznikaly první hodinky a také první švýcarskou hodinářskou školu z roku 1782. Biel má silnou vazbu na hodinářství, dodnes ve městě sídlí téměř tři sta hodinářských firem a každý pátý zdejší občan našel v oboru zaměstnání.

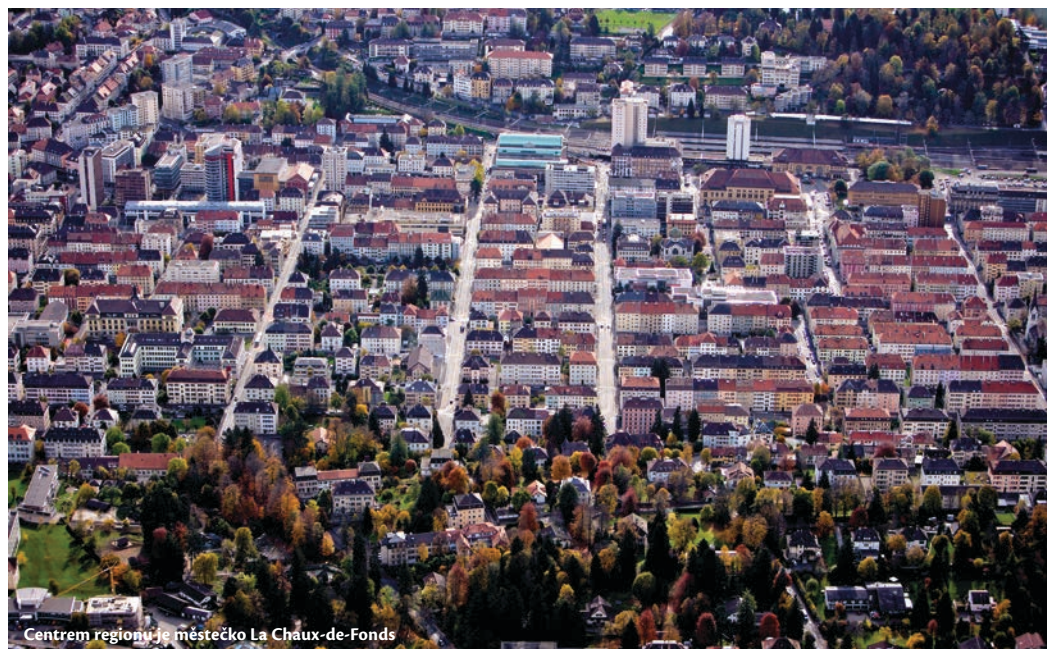
SVĚTOVÉ HLAVNÍ MĚSTO HODINEK

K nejpůsobivějším zážitkům na hodinářské cestě patří prohlídka měst La Chaux-de-Fonds a nedalekého Le Locle, v nadmořské výšce kolem tisíce metrů, plánovitě vybudovaných

už s ohledem na potřeby hodinářského průmyslu. La Chaux-de-Fonds byla původně obyčejná vesnice osídlená ve 14. století. Místní hospodáři stavěli zpočátku dřevěné sruby, později farmy, na pastvinách chovali dobytek. Navzdory drsnému klimatu jejich hospodářství celkem prosperovala.

V zimě si místní podobně jako v jiných částech Jury přivydělávali výrobou součástek do hodinek. Poklidný život jim navzdory změnil obrovský požár, který v noci ze 4. na 5. května 1794 proměnil vesnici ve spáleniště.

Následná výstavba již začala brát zřetel na výrobu hodinek, která se stala hlavním zdrojem obživy. Čím lépe se hodinářství dařilo, tím více lidí sem přicházelo za prací – zejména z německy mluvících částí Švýcarska. V roce 1900 žilo ve městě 40 000 obyvatel a situace volala po novém funkčním uspořádání. Mezitím

Centrem regionu je městečko La Chaux-de-Fonds

Biel leží na břehu stejnojmenného jezera

Jurský venkov je protkán příjemnými cyklotrasami

i do zdejších izolovaných končin dorazila řada technických vymožeností představených na světové výstavě v americké Philadelphii v roce 1876. Ruční práci z větší části nahradila strojová výroba – první továrna na výrobu hodinek tady vznikla již v roce 1880 – a hodinky z Le Chaux-de-Fonds začaly být ve světě žádané.

Hodinářství potřebovalo větší továrny a hlavně rychlejší transport mezi dílnami s výrobou jednotlivých součástek. Plánů nového moderního města se zhostil se ctí inženýr Charles-Henri Junod; v jeho nákresech figurovaly přímé široké ulice, funkční i v zimě, neboť se z nich rychleji odstraňoval sníh, střídaly se domy na svazích obrácených ke slunci se zahradami. Kromě širokých rovných ulic kolmých na sebe, které umožňovaly rychlé propojení hodinářských ateliérů, počítali stavi-

lyníká dokonalé urbanistické uspořádání, struktura a cíleně naplánovaný půdorys, které přivedli La Chaux-de-Fonds a La Locle roku 2009 na prestižní Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

NEJVĚTŠÍ MUZEUM HODINEK SVĚTA

Trvalo přes sto let, než se podařilo nashromáždit unikátní sbírku hodinek a nejrůznějších chronometrů, aby podávala ucelený přehled o vývoji a historii hodinářství, a to nejen ve Švýcarsku. Mezinárodnímu muzeu hodinářství v La Chaux-de-Fonds a jeho jedinečným sbírkám, čítajícím přes 4 000 exponátů, právem přísluší označení největší muzeum hodinek světa. Už sama budova zasazená netradičně do terénu a ozdobená plastikami ztvárnění času působí jako z jiného světa.

ŠVÝCARSKÁ VÍNA STĚŽÍ OCHUTNÁTE NEBO KOUPITE JINDE V EVROPĚ, ONI SVÁ VÍNA NEVYVÁŽEJÍ, JSOU PYŠNÍ, ŽE JE STAČÍ ZKONZUMOVAT DOMA SAMI.

telé kvůli dostatečnému dennímu osvětlení ve vnitřních prostorách s velkými okny a prosklenými stěnami. Vždyť nejen dobré oči a pevná ruka, ale především dostatek světla se staly základem světového úspěchu hodinářů z Jury.

Stavitelé situovali továrny a dílny do blízkosti sdílných hodinářů a ani honosnější domy jejich nadřazených se nestavěli ve větší vzdálenosti (jeden z nejstarších hodinářských domů ve Švýcarsku, La Maison DuBois v Le Locle je zařízen jako hotel. www.maisondubois.ch).

Správné vizionářské architektonické záměry nejlépe dokládá pohled z ochozu věže Espacitè, nejvyšší výškové budovy v La Chaux-de-Fonds (je volně přístupná). Právě odtud

Průvodkyně nás před vlastní návštěvou muzea bere do informačního centra, abychom se ve složitě hodinářské problematice úplně neztratili. Muzeum prošlo od skromných začátků v roce 1902, kdy se otevřelo veřejnosti, mnoha proměnami, než získalo status uznávané instituce. Vedle nejstaršího italského stroje ze 14. století, který ukazuje pohyb planet, vystavuje různé typy hodin od velkých stojacích až po miniaturní kapesní, dekorativní hodiny králů, hrací hodiny, hodiny pouze s jedním velkým kolem a dvěma ručičkami. Seznamuje s vývojem regulace pohybu, zaujme řadou specialit, například celá jedna kolekce je věnována „proletářským“ hodinkám.

Návštěvníci tu najdou třeba informaci o jednoduchých švýcarských nádražních hodinách, které v roce 1944 sestrojil curyšský elektroinženýr Hans Hilfer a u nichž se červená vteřinová ručička na konci každé minuty krátce zastavuje. Anebo zjistí, jak místní hodináři úspěšně přečkali kolaps švýcarského hodinářství v 70. letech minulého století. Každý si v muzeu najde své a objeví, co ho o hodinářství zajímá. +

POZVÁNÍ NA VÝSTAVU FOTOGRAFIÍ SVĚTOVÉHO DĚDICTVÍ UNESCO V ROCE 2014

Švýcarské památky UNESCO jsou součástí kolekce fotografií již 12. ročníku putovní výstavy Poznej světové dědictví UNESCO, kterou připravila MEDIA IN pod vedením RNDr. Mileny Blažkové. Výstava proběhne v dubnu v Plzni (E-centrum ČEZU), v květnu v Třeboni (Dům Štěpánka Netolického), v červnu v Praze (Palác Langhans, Centrum FotoŠkoda), v červenci a srpnu na státním zámku Mníšek pod Brdy, v září v Brně (zámek Křtiny) a v říjnu v technické knihovně v Liberci. Seznámí návštěvníky nejen s kulturními památkami a přírodními celky Švýcarska, které jsou zapsány na Seznamu světového dědictví UNESCO, ale i s dalšími světovými unikáty. K dispozici jsou brožury a mapy s informacemi, jak jednotlivá místa navštívit, jak po Švýcarsku cestovat, co aktuálně turistům Švýcarsko v jednotlivých regionech nabízí. Výstava je přístupná zdarma, záštítu převzala Česká komise pro UNESCO. (Podrobnosti sledujte průběžně na webových stránkách: www.unesco-media.in.cz)

UŽITEČNÉ KONTAKTY:

- www.MojeSvycarsko.com
- www.watchvalley.ch
- www.chaux-de-fonds.ch
- www.mih.ch
- www.tetedemoine.ch
- www.unesco-destination-switzerland.ch
- www.unesco-media.in.cz